

Isparta Müzesi'nden Yeni Bir Grup Kırmızı Astarlı Kap

Murat FIRAT

Keywords: Red Slip, Ceramic, Hellenistic, Isparta, Museum

Anahtar Kelimeler: Kırmızı Astar, Seramik, Hellenistik, Isparta, Müze

Giriş

Isparta Müzesi, günümüzden yaklaşık olarak 80 yıl önce kurulmuş, sürekli ve düzenli bir gelişim göstermiş önemli bir kent müzesidir. Envanterinde 20.000'den fazla eser bulunan bu müzenin seramik koleksiyonu oldukça çeşitli ve değerli eserlerden oluşur. Müze koleksiyonuna ait olan ürünlerin büyük çoğunluğu Isparta ve ilçelerinde yaşayan vatandaşların bulup getirdiği eserlerdir. Bu çalışmada da, aynı şekilde vatandaşlar tarafından bulunup Isparta Müzesi'ne getirilen 5 adet krater, 1 adet amphora ve 2 farklı tip ve boyutta olan kâse formlarından oluşan kırmızı astarlı bir kap grubu irdelenecektir. Bu kaplar satın alma yolu ile müzeye kazandırılmışlardır. Bu nedenle buluntu alanları (kent, yapı, nekropolis vb.), durumları ve biçimleri gibi hususlar maalesef kesin olarak belirlenememektedir. Dolayısıyla çalışmamıza konu edilen bu eserler, tipolojik ve analogik değerlendirmeler doğrultusunda iki ana başlık ve bunlara bağlı alt tipler dâhilinde tanıtılmaktadır. Bununla birlikte, irdelenen eserlerin yakın çevreden getirilmiş olmaları ve müze yetkilileri¹ tarafından da belirtildiği üzere toplu bir buluntu grubu olmaları nedenleriyle, Göller Bölgesi'nin kronolojisi ve seramik üretimi açısından yeni bazı veriler sunmaları bakımından önem taşımaktadırlar. Sadece bu açıdan bakıldığında bile, konu edindiğimiz eser grubunun irdelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bölgemizde yürütülen arkeolojik çalışmalarda henüz istenilen seviyede

¹ Çalışmanın müze ayağında desteklerini esirgemeyen Müze Müdürü Mustafa Akaslan ile Müze Uzmanları İlhan Güceren ve Özgür Perçin'e katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

değildir. Kontekstler de, buna bağlı olarak, yetersiz kalmaktadır. Bu kap grubu ise yakın zamanda ele geçmiş önemli bir kontekst bütünlüğü sunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, eserlerin tanınan form özellikleri dışında bazı küçük profil uyarlamalarına sahip olmaları da çalışmamızın bir diğer önemli gerekçesi olarak belirtilebilir. Bu temel sorulara yanıt amacıyla gerçekleştirilen çalışmada öncelikle eserlerin gruplar halinde ve tipolojik olarak tanımlamaları yapılacak ve ardından kapların olası üretim yerleri ve kronoloji sorunları irdelenecektir.

Eserlerin Değerlendirilmesi

Kraterler (Fig. 1-2, No. 1-5)

Bu çalışmada, boyut ve genel form yapıları ile değil ama küçük tipolojik farklılıklarla ayrıştırılabilen 5 adet krater örneği ilk değerlendireceğimiz grubu oluşturur. Bu kapların ortak form özellikleri olarak küçük boyut, genellikle aşağı sarkık -bazen de düz- dudak profili, geniş ağız tablası, geniş ve dik boyun, yaklaşık gövde ortasına denk gelen bir yerde projeksiyon noktası, kaideye doğru daralan gövde ve geniş oturma düzlemine sahip halka kaide sıralanabilir. 5 numaralı örnek hariç kraterlerin tamamı alışılmış örneklerin dışında tek kulpludur. Bu kulp genellikle yaklaşık gövde ortasına gelen omuz-boyun birleşim hattında, kalın, çift bölümlü ve yataydır. 5 numaralı örnek diğerlerinden farklı olarak gövdenin her iki yanında, yine omuz-boyun birleşim noktasında, çift dikey kulpa sahiptir. Eserlerin boyutları ise alışılmışın dışında biraz küçüktür. Formların yükseklikleri 24,3 - 21,9 cm, ağız çapları 23,6 - 21,2 cm ve kaideleri ise 11,2 - 10,2 cm aralığında değişkenlik gösterir.

Bu genel form özelliklerinin yanı sıra eserlerin astar ve kil renklerinde de oldukça yakın tonlara sahip oldukları çalışmalarımız sırasında tespit edilmiştir. Eserlerin tamamı kırmızı renk ve alt tonlarda astarla kaplıdır (Grafik 1). Astar genellikle kilin bir-iki ton koyusu şeklindedir ve eserler çarkta çekilip belli bir süre kuruduktan sonra daldırma yöntemiyle kaplara uygulanmıştır. Daldırma sırasında eserler kaidelerinden baş aşağı doğru tutuldukları için kaideler kısmen astarla kaplanmıştır. Bu uygulama sonucunda da bazı örneklerde parmak izleri dahi görülebilmektedir.

Kraterlerin kil yapılarının -5 numaralı eser hariç- ortak olduğu gözlenir. Buna göre yoğun miktarda mika ve kireç katkılı, çok az gözenekli, orta sert hamur yapısı ilk dört örnek için ortak özellikler olarak dikkat çeker. 5 numaralı kap ise az miktarda gümüş renkte mika katkılıdır.

Çalışmamızda değerlendirmeye aldığımız bu 5 krater küçük detaysal farklılıkları çerçevesinde üç alt tipe (Tip A-C) indirgenerek irdelenebilir.

Tip A grubu örnekleri genel form, kil ve boyama özellikleri ile Tip B grubu örneklerinden ayrılmasalar da dudak profilleri açısından değişkenlik gösterirler (Fig. 1, No. 1-2). Bu grubun örneklerinde dudak profili hafif aşağı doğru sarkıktır. Bu nedenle ağız tablası ve dolayısıyla da kap oturma düzlemi oldukça kısa kalır. Bu gruba ait iki örnekten ilki 1 katalog numarası ile çalışmamızda yer alır. Bu eserde gözlenen en belirgin fark diğerlerine oranla daha dik bir boyun-gövde profiline sahip olmasıdır. 2 katalog numaralı örnek ise gövde projeksiyon noktası en geniş kraterlerden biridir. Ayrıca, boyun üzerinde, beyaz ek boya kullanılarak noktalarla oluşturulmuş bir bezeme dizisi bulunur. Bu süsleme ögesi 7,5 - 8,0 cm aralığında değişkenlik gösteren uzaklıklarda halkalar ve aralarında zincir dizisi olarak kendini gösterir. Her halkanın ortasında da yine beyaz renkte bir küçük nokta vardır.

Tip B grubu kraterlerinin ise yine genel form, kil ve boyama uygulamaları ile diğer gruptan ayrılmadığı gözlenmiştir (Fig. 2, No. 3-4). Bununla birlikte dudak profili açısından farklılık göze çarpar. Bu grubun örneklerinde dudak profili daha düz ve iç kısma doğru eğimlidir. Bu nedenle kabın ağız tablası ve dolayısıyla oturma düzlemi daha geniş aralıklı kalmıştır. Tip B'nin ilk örneği 3 numara ile çalışmamızda değerlendirmeye alınmıştır. Bu eserde dikkati çeken farklar omuz-gövde birleşim noktasında yer alan yivin daha plastik biçimde verilmiş olması ve kulpu daha kalın ve kısa tutulmuş olması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca bezeme olarak dalgalı çizgilerin omuz üzerinde kullanıldığını belirtmek gerekir. Bu bezeme tek bir fırça darbesi ile gerçekleştirilmiştir. No. 4, Tip B örneği kraterler arasında en küçük boyuta sahip örnektir. Buna karşın, gövdesi daha oval ve geniş, dolayısıyla da projeksiyon noktası en geniş olan kaptır. Ayrıca boyuta bağlı olarak kulpu diğerlerine oranla küçük tutulmuştur. Eser üzerinde bezeme uygulanmamıştır.

Çalışmamızda değerlendirmeye aldığımız son krater formu 5 numaralı örnektir (Fig. 2, No. 5). Tip C örneği olan bu kap dışa sarkık dudak profili açısından Tip A'ya benzese de, diğer profil özellikleri açısından ayrılır. Ayrıca kulp dizaynı açısından da her iki tipe göre farklılıklar gösterir. Çift kulpa sahip olan bu kabın kulpları omuz-boyun birleşim noktasında ve gövdenin her iki tarafında simetrik olarak yerleştirilmiştir. 5 numaralı örnek, ağız ve kaide çapları yönüyle de en büyük değerlere sahip olan kraterdir. Formun üzerinde herhangi bir bezemeye yer verilmemiştir.

Diğer Kaplar (Fig. 3, No. 6-8)

Çalışmamızda, krater grubu ile birlikte müzeye getirilmeleri nedeniyle, 3 adet farklı kaba da yer verilmiştir. Bu grubun örnekleri, ilk grupta yer alan kraterler ile hemen hemen aynı tonlarda astar ve hamur rengine sahiptirler. Ayrıca hamur yapısı açısından da ilk grup eserlere benzemektedirler (Grafik 2).

Bu kaplardan ilki bir amphoradır ve 6 numara ile çalışmamızda yer alır. Eser tam olarak ele geçmiştir. Dik ve oldukça keskin bir ağız oturma düzlemine sahip olan kap hafif biçimde dışarı profil verir. Kısa boyun, omuzdan itibaren dışa doğru açılır ve yaklaşık olarak gövde ortasında projeksiyon noktasını oluşturur. Bu noktadan itibaren ise kaideye doğru daralır. Eser geniş bir oturma düzlemine sahip olan halka kaide ile sonlanır. Formun omuz üzerinde yer alan ve simetrik bir biçimde yerleştirilmiş olan iki oval ve küçük kulpu vardır; ancak kulplardan biri kırık ve eksiktir. Bu kapta diğer örnekler gibi kırmızı astarla kaplıdır. Astar daldırma tekniği ile uygulandığı için kaide kısmen astarsız kalmıştır.

7 numaralı kap geniş açılı bir kâsedir. En geniş noktası ağız olan kap, kaideye doğru hafif biçimde daralır. Form ince ve küçük bir halka kaide ile tamamlanır. Bu kaplarla ele geçen son örnek ise derin bir kâsedir. 8 numaralı bu kap, bir önceki örneğe oranla çok daha büyük boyutlara sahiptir. Amphora ile çok yakın bir ağız profiline sahip olan bu eser, hafif biçimde kaideye doğru daralır. Eser, ilk kâseye oranla çok daha derin ve büyük boyutta bir gövdeye sahiptir. Bu eser diğer kaplarla benzer bir biçimde geniş ve yüksek bir halka kaide ile sonlanır. Astar uygulaması açısından da diğer örneklerle uyumludur; ancak bu formun astarı daha kalite ve parlaktır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Isparta Müzesi envanterine yakın zamanda kaydedilen ve olasılıkla bir mezarda aynı anda bulunarak müzeye getirilen 8 adet eserden oluşan bir kap grubu, bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Eserlerden ilk beşi kraterdir. Bu kraterler genel özellikleri ile aynı olsalar da küçük profil farklılıklarından hareketle Tip A-C başlıkları altında incelenmişlerdir. Diğer 3 kap ise tekil örneklerdir. Bu nedenle de ayrı başlık altında tek tek irdelenmişlerdir.

Çalışmamıza konu edindiğimiz bu eserlerden kraterler gerek görece küçük boyutları gerekse tek yatay kulplu olmaları -No 5 hariç- ile genel literatürden ayrılırlar. Bu formların benzerleri birçok farklı çalışmada ele geçmiştir.

Aleksandria Müzesi'nde yakın özelliklere sahip bir form yayınlanmıştır (Breccia 1912: 70, No. 191). Soli tapınaklarının Hellenistik ve Roma dönemlerini irdeleyen Westholm, kazılar sonucunda açığa çıkan iki adet örneği Black Lustrous II grubu içerisinde irdeler ve eserleri Erken Hellenistik olarak değerlendirir (Westholm 1936: 115-117, Fig. 63, No. 4-5). Tarsus'ta yürütülen kazı çalışmalarında yakın örneklerle karşılaşılır (Follin Jones 1950: 228-229, No. 213-215, Fig. 186). Bu eserler de boyun üzerinde yaprak dizisi bandı ile süslenmişlerdir. Buluntular MÖ 2 yüzyıla tarihlenir. Samaria Sebaste çalışmaları da benzer bazı buluntular ortaya koyar. Kenyon tarafından değerlendirilen eserler aynı sürece tarihlenir (Kenyon *et al.* 1957: 225, 239, Fig. 39, No. 1-2, Fig. 45, No. 1-2). Filistin Bölgesi seramik kronolojisini değerlendiren Lapp'ın çalışmasında, yaklaşık aynı tarihlere verilen bir diğer örnek aktarılır (Lapp 1961: 220, No. 345). Korinth Kenti Kazıları sonucunda ele geçen benzer bazı ürünler değerlendirmeye alınır. Bunlardan ilki Edwards tarafından irdelenen, Hellenistik seramik grubu içerisinde yer alan tek bir eserdir ve çalışmamızda yer verilen No. 5 ile birebir benzer özelliklere sahiptir (Edwards 1975: 107-108, No. 613, Pl. 21, 59). Aynı çalışmada bu formun farklı sürümlerinin Roma Dönemi depozitlerinden de ele geçtiği belirtilir (Edwards 1975: 108). Kentte yer alan Forum'un güneybatı kesiminde yürütülen kazı çalışmaları sonucunda ise aynı özelliklere sahip başka örnekler ele geçmiştir. Bu eserlerin tanıtımında ve tarihlendirilmesinde Edwards'ın çalışmasındaki kraterden yararlanılmıştır (de Grazia – Williams II 1977: 69, No.8, Pl. 23; Williams II– Zevros, 1988: 127, No. 26, Pl. 419). Nea Paphos buluntularını değerlendiren Hayes'in çalışmasında da bazı benzer örnekler ortaya konmuştur (Hayes 1991: 99-101, No. 28, Fig. 41). Bunlardan en erken olanı MÖ 3. yüzyıla tarihlenir. Eser beyaz tonda ikili yaprak dizisi ile süslenmiştir. Aynı tarihlere ait olan Kilise Tepe bulguları da benzer veriler olarak belirtilmelidir; ancak bu çalışmada irdelenen örneklerin profil açısından Isparta Müzesi kraterleri ile benzer ürünler olsa da, bezeme yönünden batı yamacı seramik grubu ile yakından ilintili oldukları görülmektedir (Baker *et al.* 1995: 162, Fig. 7, No.4, Fig. 8, No. 1-6). Gövde form açısından son derece benzer bir örnek ise Pergamon'da ele geçmiş ve Erken Roma sürecine tarihlendirilmiştir (de Luca – Radt 1999: 45-46, Taf. 31). Trakya orijinli Hellenistik Dönem seramiklerinin irdelendiği bir çalışmada da son derece yakın örnek irdelenmiştir (Bozkova 1994: 224-225, Pl. 170Ç). Eser, form açısından Isparta grubu kraterleriyle bire bir uyuşmakta olup, MÖ 4.-3. yüzyıl aralığına tarihlendirilmiştir.

Agora Hellenistik Dönem Seramiği ile ilgili çalışmalar yürüten Rotroff'un bulguları arasında form ve bezeme dizaynı açısından çok yakın örnekler ele

geçmiştir (Rotroff 2002: 101, Fig. 4.3; Rotroff 2006: 105-107, No. 207-226, Fig. 36-38, Pl. 29-32). Atina Agorası'nda saptanan bu eserler boyut olarak biraz daha büyüktürler. Bununla birlikte bezeme alanı ve uygulamaları açısından son derece yakın bulgular ortaya konmuştur. Kulp, bu noktada, halen ciddi bir ayırım noktasıdır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz ilk 4 kraterin kulpları yatay ve tekil kulp olmaları ile Atina Agorası bulgularından ayrılırlar. Atina Agorası Kraterleri çalışmamızda yer verdiğimiz 5 numaralı örnek uyumlu biçimde boyun hizası boyunca hafif dışa doğru açılan ve yükselen dikey, çift kulpa sahiptirler. Rotroff çalışmasında bu eserlerin kullanım amaçlarını da tartışmıştır. Bu noktada net bir sonuca varmadan yiyecek ya da içecek sunumu için tercih edilen farklı örneklerle değinmektedir (Rotroff 2006: 106-107). Rotroff tüm bu veriler doğrultusunda, çalışmasında yer verdiği kraterleri MÖ 3.-2. yüzyıla tarihlemiştir. Bununla birlikte Hellenistik Dönem boyunca bu kapların kullanıldığını belirtmektedir (Rotroff 2006: 107). Didyma kazılarında da profil özellikleri açısından biraz daha sert geçişlere sahip olmalarına karşın son derece yakın iki krater saptanmıştır. Eserler aynı yüzyıllar arasına tarihlenir (Wintermeyer 2004: 108, Abb. 127-128, No. 185-186). Levant bölgesi çalışmalarında benzer krater örnekleri ele geçmiştir. Bunlardan ilki Anadolu üretimi olduğu belirtilen ve yatay kulp uygulaması ile de Isparta Müzesi örnekleriyle uyumlu olan Akko-Ptolemais bulgularıdır. Bu eserler MÖ 3.-2. yüzyıl civarına tarihlendirilmişlerdir (Regev 2010: 145-148, No. 133-134, 141, Fig. 23, 25). Gamla kazıları sırasında da genel form özellikleri açısından yakın bir örnek tespit edilmiştir; ancak bu krater kapak oturabilecek biçimde düzenlenmiş olan içbükey dudak profili ile Isparta Müzesi örneklerinden ayrılır. Eser, Berlin tarafından MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilir (Berlin 2006: 28-30, No. 5, Fig. 2.8). Maresha bulgularının değerlendirildiği bir çalışmada en yakın örneklerden biri ortaya konur. Bu eser daha ince olan kaide yapısı ve dikey yerleştirilmiş kulpları dışında Isparta Müzesi'nde yer alan kraterlere son derece benzemektedir. Bu kap paralel örneklerden hareketle MÖ 3.-2. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Levine 2003: 89-91, No. 63, Fig. 6.4). Dor çalışmaları sonucunda da aynı döneme tarihli birçok benzer krater ele geçmiştir (Guz Zilberstein 1995: 297, 361-362, Fig. 6.14-6.15).

Son dönemlerde ülkemizde gerçekleştirilen bazı kazı çalışmaları sonucunda yakın formlar bulunmuştur. Sivas Ziyaretsuyu (Abdioğlu 2007: 37, 89, Kat. No. 180, Fig. 32) ve Olympos (Nif Dağı) kazı çalışmaları sırasında bu tip örneklerle rastlanmıştır (Tulunay 2011: 407, Res. 5).

Bu çalışmada değineceğimiz son bir örnek ise aslında çok derin bir kâse formunda olan bir kraterdir (Hayes 1991: 157, No. 19, Fig. 56). Bu eser, boyun yapısı olmadığı için artık krater formundan uzaklaşmıştır. Buna karşın tüm diğer özellikleri ile -yatay kulp uygulaması dâhil- Isparta Müzesi örneklerine benzer. MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bu form, çalışmamıza konu edindiğimiz kraterlerin bir çeşit evrilmiş hali olması açısından son derece önemlidir.

Değerlendirmeye aldığımız kaplar arasında yer alan 6 katalog numaralı amphoranın örneklerine birçok yayında rastlanılmıştır. Formun Kartaca'da bulunmuş, urne kabı olarak kullanılan bir benzeri MÖ 4. yüzyıla tarihlenmiştir (Harden 1927: 208-209, Fig. 2B). Bu eser profil yapısı itibarıyla Müze örneği ile uyumlu olsa da, bezeme nitelikleri açısından ayrılır. Thompson tarafından irdelenen ve Atina Agorası bulgusu olan bir Amphora Isparta Müzesi örneğine form ve bezeme özellikleri yönünden son derece benzemektedir. Eser MÖ 2. yüzyıl sonu - MS 1. yüzyıl başına tarihlenir (Thompson 1934: 415, 417, No. E 125, Fig. 100). Samaria bulguları arasında benzer form ve bezeme özellikleri gösteren iki parça ele geçmiştir. Bu eserler Erken Hellenistik Dönem'e tarihlenir (Kenyon *et al.* 1957: 231-233, Fig. 42, No. 8, 9). Sparkes'ın Yunan mutfağını incelediği çalışmasında ise ağız profili dışında diğer özellikleri ile benzer bir örnek, çeşme veya dışarıdaki kaynaklardan su tesisi sırasında kullanılan kaplar arasında değerlendirilmiştir (Sparkes 1962: 129-130, Pl. V, No. 7). Balâtah'ta yürütülen kazı çalışmaları sonucunda form yapısı itibarıyla çok yakın iki parça ele geçmiştir. İlgili yayında bu eserlerin Erken Hellenistik Dönem'e ait oldukları belirtilmiştir (Lapp 1964: 18-19, No. 2, Fig. 2). Korinth'ten ele geçen bir örnek çalışmamızda irdelediğimiz esere gerek tipolojik bakımdan gerekse astar uygulaması ile oldukça yakındır (Warner Slane 1986: 279, No. 14, Fig. 5). Bu amphora MS 1. yüzyılın başına tarihlendirilir. Atina Agorası bulgularının değerlendirildiği bir diğer çalışma Rotroff tarafından hazırlanmıştır. Bu yayında form açısından çalışmamızda yer verdiğimiz amphoranın tam bir benzeri tanıtılmıştır (Retroff 2006: 89, 261, No. 138, Fig. 22, Pl. 20). Bununla birlikte Agora buluntusunun bezeme uygulamaları yönüyle erken bir örnek olduğu gözlenir. Bu eser, MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı - MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı aralığına tarihlendirilmiştir. Atina Agorası bulgusu ile aynı döneme tarihlenen, bununla birlikte MÖ 1. yüzyılda da üretimlerinin devam ettiği belirtilen ve çalışmamızda yer verdiğimiz amphora ile aynı özelliklere sahip bir örnek Regev tarafından değerlendirilmiştir (Regev 2010: 124-125, No. 15, Fig. 3). Araştırmacı yayında, bu eserin yerel üretim olduğunu vurgulamaktadır. Son olarak değinmek istediğimiz bulgular ise

Dor çalışmaları sonucunda ortaya konmuştur. Bu merkezde saptanan ve ağız profili açısından son derece benzer, bununla birlikte gövde profili yönünden ayrılan bir örneğin MÖ 1. yüzyılın başlarına kadar üretildiği belirtilmektedir (Guz Zilberstein 1995: 311, Fig. 6.35).

Çalışmamızda iki adette farklı özelliklere sahip kâse formuna yer verilmiştir. Bunlardan ilki 7 numaralı kaptır. Nea Paphos buluntusu olan ve MÖ 2. yüzyıla tarihli bir kâse, 7 numaralı eser ile aynı profil özelliklerine sahip olmasına karşın kalıp yapımı kâse olması nedeniyle ayrılır (Hayes 1991: No. 10-15, Fig. VI-VII; Papuci Władyka 1995: 213-214, No. 403-404, Tab. 54). Lambordia bulgularını değerlendiren Olcese form olarak çok yakın olan, ancak siyah firnis kaplı bir kâseyi MÖ 2. yüzyılın sonu - MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı aralığına tarihlemiştir (Olcese 1998: 27, Tav. IX, No. 7). Didyma Kenti Kazıları sonucunda gerek astar gerekse profil özellikleri açısından son derece yakın iki örnek ele geçmiştir. Bu eserler MÖ 2. yüzyıla tarihlenmiştir (Wintermeyer 2004: 28-29, no, 276, 280, Abb. 209, 213). Manisa Kordon Tümülüsü buluntusu olan bir eser form yapısının daha dik olması dışında hemen her özelliği ile çalışmamızda irdelediğimiz 7 numaralı kâseye benzemektedir. Eser MÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlenir (Aydın 2007: 19, No. 20, Pl. 8, 13). Ephesos Prytaneionu buluntularının yayınlandığı bir çalışmada yakın iki örnek tanıtılmış ve MÖ 1. yüzyıl sonuna tarihlenmiştir (Ladstätter 2010: 778-779, 112, No. 98-99). Farklı bölgelerde yürütülen başka bazı çalışmalarda da form ve bezeme özellikleri açısından yakın benzer bulgulara ulaşılmıştır (Hayes 1981: 77, Pl. 17,9; Tekkök Bıçken 1996: 131, G25, Fig. 74).

Son olarak, değerlendirilecek olan bir diğer kâse formu 8 numara ile çalışmamızda yer bulur. Bu kap, farklı kazılardan ele geçen ve form yönünden benzer erken örnekleri olsa da, tüm grup içerisindeki en geç tarihli eserdir. Form yapısı itibarıyla benzer olan erken bir örnek Korinth'te ele geçmiştir; ancak bu eser siyah firnis kaplıdır (Bald Romano 1994: 73-74, Fig. 5). Nea Paphos buluntusu olan ve MÖ 1. yüzyıla tarihli üç adet kâse, 8 numaralı eser ile aynı profil özelliklerine sahiptirler (Hayes 1991: No. 10-15, Fig. VI-VII). Hayes tarafından yayımlanan Atina Agorası XXXII içerisinde de Doğu Sigillataları A Grubu'na dâhil bir grup ile Isparta Müzesi örneği her açıdan benzeşmektedir. Hayes bulguları MÖ 1. yüzyıla tarihlemiştir (Hayes 2008: 27, 132, No. 88-93, Fig. 4). Gamla buluntusu bir örnek Doğu Sigillatası olarak tanımlanmıştır. Bu form daha küçük bir kâse olması dışında tüm özellikleri ile 8 katalog numaralı kapla uyumludur. Eser MÖ 1 yüzyıl - MS 1. yüzyıl başı aralığına tarihlenir (Berlin 2006: 22-23, Fig. 2.4, No. 16). Formun Sagalassos'tan ele geçen yakın bir benzeri ise MS 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir; ancak bu eser daha keskin

dudak profili yapısı ile Isparta Müzesi örneğinden ayrılır (Poblome 1999: 310, Type 1F150, Fig. 79).

Tüm bu veriler doğrultusunda, değerlendirmeye aldığımız Isparta Müzesi envanterine kayıtlı olan ve müze yetkilileri tarafından toplu bir buluntu grubu olduğu belirtilen eserlerin, ilk etapta MÖ 3. - MS 1. yüzyıl arasına tarihlenen kaplardan oluştuğu görülmektedir. Hatta 8 numaralı kabın MS 1. yüzyıl boyunca da kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın literatür bulguları doğrultusunda tarihlemeye en erken grup olarak kabul edilen kraterlerin, Nea Paphos'tan ele geçen ve MÖ 1. yüzyıla tarihlenen en yakın ve aynı zamanda en geç örneklerinin varlığı da açıkça gözlenmiştir. Aynı şekilde 8 numaralı kap ise eldeki veriler doğrultusunda MÖ 1. yüzyıldan önce üretilmiştir. Bu nedenle Isparta Müzesi envanterine kayıtlı olan, üzerlerinde çok az deformasyon izi olması nedeniyle bir oda mezarı gibi açılmamış korunaklı bir mekânda ele geçtikleri kabul edilen, çok yakın bir kil, astar ve dekorasyon uygulamasına sahip olmaları nedeniyle de bölgesel bir üretimin sonucu olabilecekleri düşünülen ve toplu olarak ele geçtikleri savlanan, çalışmamızda yer verdiğimiz bu seramik grubu, yukarıda değinilen verilerden dolayı MÖ 1. yüzyıl üretimi olmalıdır. Tek kullanımlık bir kap grup olmaları ise Isparta veya yakın çevresi antik kentlerinden geldiklerini düşündürmektedir. Bu nokta bölgemizdeki Kibyra, Cremna ve Sagalassos Kentlerini ilk olarak akla getirmektedir. Çünkü son dönemde gerçekleştirilen bazı yayınlarda adı geçen kentlerde seramik üretiminin yoğun bir biçimde gerçekleştiğine dair veriler paylaşılmaktadır (Poblome 1999; Poblome *et al.* 2002; Uygun – Dökü 2008; Metin 2013); ancak kesin yargıya ulaşmak adına yine de yeni çalışmalar ve analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Değerlendirmeye aldığımız eserlerin kullanım amacı ise ayrı bir tartışma konusudur. Kraterlerin alışkın olunan örneklerden farklı olarak tek ve yatay kulplu olmaları, bunun yanı sıra formların tamamının son derece iyi korunmuş olmaları, üzerlerinde çok fazla kalıntı olmaması ve boyutlarının görece küçük yapısı eserlerin özel bir amaca yönelik olarak tek kullanımlık üretimler olduğunu düşündürmektedir. Çok sağlam yapılı, yatay ve tek kulplu kraterler olasılıkla daha büyük bir kaptan sıvı transferi ve karıştırılması sırasında kullanılmışlardır. Kullanım şekli kesin olarak bilinen Amphora dışındaki diğer kaplar ise meyve ya da diğer yiyeceklerin servisi için tercih edilmiş olmalıdırlar.

Katalog

Kat. No. 1 (Fig. 1, No. 1)

Müze Env. No: 1.2.13

Formu: Krater

Ölçüleri: Yükseklik: 24,3 cm Ağız Çapı: 22,4 cm Kaide Çapı: 10,8 cm

Hamur Yapısı: Yoğun miktarda altın renkli mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövde tamamen, kaide ise kısmen astar kaplı.

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 (Açık Kırmızı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/8 (Kırmızı)

Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 2 (Fig. 1, No. 2)

Müze Env. No: 1.1.13

Formu: Krater

Ölçüleri: Yükseklik: 22,9 cm Ağız Çapı: 21,2 cm Kaide Çapı: 10,8 cm

Hamur Yapısı: Yoğun miktarda altın renkli mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövde tamamen, kaide ise kısmen astar kaplı.

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 (Açık Kırmızı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/8 (Kırmızı)

Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 3 (Fig. 2, No. 3)

Müze Env. No: 1.3.13

Formu: Krater

Ölçüleri: Yükseklik: 21,9 cm Ağız Çapı: 21,6 cm Kaide Çapı: 10,4 cm

Hamur Yapısı: Yoğun miktarda altın renkli mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövde tamamen, kaide ise kısmen astar kaplı.

Hamur Rengi: 2.5YR 6/6 (Açık Kırmızı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/8 (Kırmızı)

Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 4 (Fig. 2, No. 4)

Müze Env. No: 1.4.13

Formu: Krater

Ölçüleri: Yükseklik: 21,9 cm Ağız Çapı: 21,5 cm Kaide Çapı: 10,2 cm

Hamur Yapısı: Yoğun miktarda altın renkli mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövde tamamen, kaide ise kısmen astar kaplı.

Hamur Rengi: 5YR 6/6 (Kırmızımsı Sarı) **Astar Rengi:** 2.5YR 4/8 (Kırmızı)

Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 5 (Fig. 2, No. 5)

Müze Env. No: 1.7.13

Formu: Krater

Ölçüleri: Yükseklik: 21,9 cm Ağız Çapı: 23,6 cm Kaide Çapı: 11,2 cm
Hamur Yapısı: Az miktarda gümüş renkli mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövde tamamen, kaide ise kısmen astar kaplı.
Hamur Rengi: 5YR 6/6 (Kırmızimsı Sarı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/8 (Kırmızı)
Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 6 (Fig. 3, No. 6)

Müze Env. No: 1.6.13

Formu: Amphora

Ölçüleri: Yükseklik: 22,2 cm Ağız Çapı: 13,6 cm Kaide Çapı: 10,0 cm
Hamur Yapısı: Yoğun miktarda mika ve kireçli, çok az gözenekli, orta sert hamur. Gövdesi tamamen, kaidesi kısmen astar kaplı.
Hamur Rengi: 5YR 6/6 (Kırmızimsı Sarı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/8 (Kırmızı)
Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 7 (Fig. 3, No. 7)

Müze Env. No: 1.8.13

Formu: Kâse

Ölçüleri: Yükseklik: 6,0 cm Ağız Çapı: 13,4 cm Kaide Çapı: 2,8 cm
Hamur Yapısı: Çok az mika ve kireçli, çok az gözenekli, rafine, orta sert hamur. Gövde tamamen astar kaplı.
Hamur Rengi: 5YR 7/6 (Kırmızimsı Sarı) **Astar Rengi:** 2.5YR 5/6 (Kırmızı)
Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Kat. No. 8 (Fig. 3, No. 8)

Müze Env. No: 1.5.13

Formu: Derin Kâse

Ölçüleri: Yükseklik: 16,8 cm Ağız Çapı: 25,0 cm Kaide Çapı: 9,0 cm
Hamur Yapısı: Bol mika ve çok az kireçli, çok az gözenekli, rafine, orta sert hamur. Gövde tamamen astar kaplı.
Hamur Rengi: 7.5YR 7/6 (Kırmızimsı Sarı) **Astar Rengi:** 2.5YR 4/8 (Kırmızı)
Buluntu Yeri: Isparta, Satın alma

Dr. Murat Fırat

Süleyman Demirel Üniversitesi

Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

32260 Isparta / Türkiye

Murat.frat@gmail.com

A New Group of Red Slip Ware from Isparta Museum

Isparta Museum is an important city museum that was established approximately 80 years ago, and since then its collections have been in constant development. With an inventory of more than 20,000 items, the museum's pottery collection contains many varied and valuable artifacts. The majority of the artifacts in the Museum's collection are found and brought in by the people who live in the districts of Isparta. In this study, 5 craters, 1 amphora and 2 different types and sizes of bowls in the inventory of Isparta Museum have been examined. The group consists of red-slip vessels. These containers were added to the museum collection by way of purchase. As a result, their proveniences (city, structure, necropolis, etc.) are unfortunately uncertain. Thus the artifacts under consideration, in accordance with the typological and analogical assessments, were introduced under two main headings and their sub-types. The craters included in this study are characterized by their wide and pendant rim. They usually have a broad and straight neck and a rounded body. With the exception of sample number 5, all of the craters are single handled. This handle is, generally thick, two parted, horizontal and located on shoulder-neck combination line, roughly at the middle of the body. Unlike the other craters, sample number 5 has two vertical handles on the two sides of the body, again on the shoulder neck combination line. The size of the vessels is peculiarly a bit small. The height of the forms varies from 24.3 - 21.9 cm; mouth diameter from 23.6 - 21.2 cm; and base from 11.2 - 10.2 cm. These craters generally have mica and limestone inclusions. All vessels are covered with red slip. These craters were grouped Type A-C because of some typological differences. On the other hand, three other examples of the second type were examined. Samples of this group have slips and clay of almost the same color. In addition, they have similar clay fabrics as the first group of vessels.

Consequently, the evaluated vessels, which are registered in the Isparta Museum Inventory, are identified as an assemblage dating between the third century BC and the first century AC. Even vessel number 8 was used during the first century AC. However, the craters from Nea Paphos clearly show that they can be dated to the 1st Century BC.

Similarly, according to the present data, the vessel number 8 was not produced in the 1st century BC. Since the assemblage is very well preserved and was obtained together, it is presumed to be obtained from a sheltered context such as a room, or a tomb. It is evaluated as a regional product which has an application of clay, lining and decoration. The vessels are thought to come from Isparta or nearby districts. The cities of Kibyra, Cremna and Sagalassos are likely candidates. The reason for this assumption is that recently published articles consistently discuss the production of ceramics in these cities. However, to state this definitively new studies and further analysis are needed.

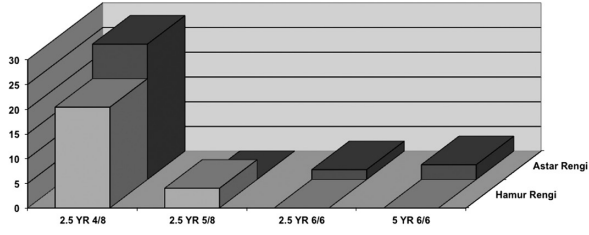
The function and use of the vessels we have evaluated is a separate topic of study. The mentioned craters are different from the recognized samples. They have a single horizontal handle, their forms are quite well preserved, and their sizes are relatively small. They are thought to have been produced as disposable products for a specific use in mind. Sturdily structured, horizontal and single handled craters were most probably used for the transfer of liquids. The vessels other than amphora (the usage of which is known exactly), must have been preferred for serving fruit or other kinds of food.

Kaynakça

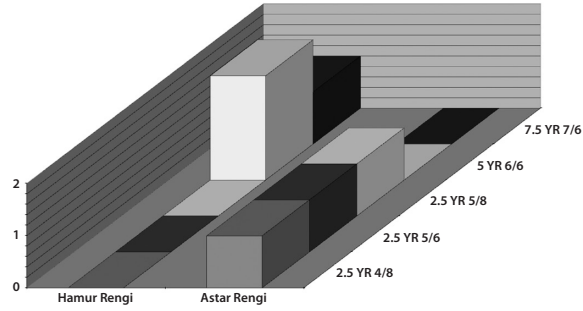
- Abdioğlu, E.
2007 *Sivas Ziyaretsuyu Helenistik ve Roma Dönemi Seramikleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Aydın, B.
2007 “The Hellenistic Pottery and Small Finds Kordon Tumulus at Kordon Köyü/Salihli (Manisa) 2001”, *Öjh* 76: 7-64.
- Baker, H. D. – D. Collon – J. D. Hawkins – T. Pollard – J. N. Postgate – D. Symington
1995 “Kilise Tepe 1994”, *Anat St.* 45: 139-191.
- Bald Romano, I.
1994 “A Hellenistic Deposit from Korinth, Evidence for Interim Period Activity”, *Hesperia* 63.1: 57-104.
- Berlin, A. M.
2006 *Gamla I: The Pottery of the Second Temple Period, The Shmarya Gutmann Excavations 1976-1989*, Jerusalem.
- Bozkova, A.
1994 “Importations grecques et imitations locales. La céramique hellénistique en Thrace: chronologie et centres de production”, *Γεπιστημονική συνάντησηγια την ελληνιστική κεραμική, Αθήναι*, Atina: 223-230, Pl. 170-176.
- Breccia, E.
1912 *Catalogue Général des Antiquites Égyptiennes (Musée D’Alexandrie): La Necropoli Di Sciatbi*, Cairo.
- Edwards, G. R.
1975 *Corinthian Hellenistic Pottery, Volume. VII, Part III*, New Jersey.
- Follin Jones, F.
1950 “The Pottery”, Goldman H. (ed.), *Excavations at Gözlükule, Tarsus V.I: The Hellenistic and Roman Pottery*, New Jersey: 149-296.
- de Grazia, C. – C. K. Williams II
1977 “Corinth 1976: Forum Southwest”, *Hesperia* 46.1: 40-81.
- Guz Zilberstein, B.
1995 “The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of the Hellenistic and Roman Periods”, E. Stern (ed.), *Excavations at Dor, Final Report Vol. IB, Areas A and C: The Finds*, Jerusalem: 289-434.
- Harden, D. B.
1927 “Punic Urns from the Precinct of Tanit at Carthage”, *AJA* 31.3: 297-310.
- Hayes, J. W.
1981 “Sigillatte Orientali”, *Enciclopedia dell’arte antica, classica e orientale*, Rome.

- 1991 *Paphos III. The Hellenistic and Roman Pottery*, Nicosia.
- 2008 *The Athenian Agora XXXII: The Roman Pottery, Fine Ware Imports*, New Jersey.
- Kenyon, K. M. – J. W. Crowfoot– G. M. Crowfoot,
1957 *Samaria Sebaste III: The Objects from Samaria*, London.
- Ladstätter, S.
2010 “Keramik”, M. Steskal (ed.), *Das Prytaneion in Ephesos, FiE 9/4*, Wien: 85-172.
- Lapp, P. W.
1961 *Palestinian Ceramic Chronology, 200 B.C.-A.D. 70*, New Haven.
- Lapp, N. T.
1964 “Pottery from Some Hellenistic Loci Balâtah (Shechem)”, *BASOR* 175: 14-26.
- Levine, T.
2003 “Pottery and Small Finds Subterranean Complexes 21 and 70”, (ed. Kolner, A.) *Maresha Excavations Final Report I, Subterranean Complexes 21, 44, 70*, Jerusalem: 73-130.
- de Luca, G. – W. Radt
1999 *Sondagen im Fundament des Grossen Altar, (Pergamenische Forschungen 12)*, Berlin.
- Metin, H.
2013 “Kremna’dan İki Kandil Kalıbı Üzerine Gözlemler”, *SDÜ FEF Sosyal Bilimler Dergisi* 28: 255-264.
- Olcese, G.
1998 *Ceramiche in Lombardia tra II secolo a.C. e VII secolo d.C. raccolta dei dati editi*, Montova.
- Papuci Władzyka, E.
1995 *Nea Pafos, Studia nad ceramiką hellenistyczną z Polskich wykopalisk (1965-1991)*, Kraków.
- Poblome, J.
1999 *Sagalassos Red Slip Ware Typology and Chronology*, Brepols.
- Poblome, J. – P. Degryse – W. Viaene – M. Waelkens
2002 “An Early Imperial Pottery Workshop at Sagalassos”, *Modern Trends in Scientific Studies on Ancient Ceramics*, V. Kilioglou – A. Hein – Y. Maniatis (eds.), *5th European MTG on ancient ceramics, Athens 1990, BAR International Series 1011*, Oxford: 335-342.
- Regev, D.
2010 “Akho-Ptolemais, a Phoenician City: The Hellenistic Pottery”, *Meditarch* 22-23: 115-192.

- Rotroff, S. I.
2002 “West Slope in the East”, Blondé, F. – Ballet, P. – Salles, J.F. (eds.), *Céramiques hellénistiques et romaines, productions et diffusion en Méditerranée orientale (Chypre, Égypte et côte syro-palestinienne), Actes du colloque tenu à la Maison de l’Orient méditerranéen Jean Pouilloux du 2 au 4 mars 2000* Lyon, *Maison de l’Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux*, Lyon: 97-115.
- 2006 *The Athenian Agora, Vol. 33, Hellenistic Pottery: The Plain Wares*, Princeton-New Jersey.
- Sparkes, B. A.
1962 “The Greek Kitchen”, *JHS* 82: 121-137.
- Tekkök Biçken, B.
1996 *The Hellenistic and Roman Pottery from Troia: The Second Century to the Sixth Century A.D.*, University of Missouri-Columbia (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Columbia.
- Thompson, H. A.
1934 “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, Pl. 3., *Hesperia* 3.4: 311-476.
- Tulunay, E. T.
2011 “Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi: 2009 Yılı Kazısı”, *KST* 32.3, Ankara: 405-423.
- Uygun, Ç. – E. Dökü
2008 “Kibyra Yerel Kırmızı Astarlı Seramiklerinden Örnekler”, *Adalya* 11: 133-164.
- Warner Slane, K.
1986 “Two Deposit from the Early Roman Cellar Building, Corinth”, *Hesperia* 55: 271-318.
- Westholm, A.
1936 *The Temples of Soli, Studies on Cypriote Art During Hellenistic and Roman Periods*, Stockholm.
- Williams II, C. K. – O. H. Zevros
1988 “Corinth 1987: South of Temple E and East of the Theater”, *Hesperia* 57: 95-146.
- Wintermeyer, H.
2004 *Die hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik, Mainz am Rhein*.

Grafik 1 Hamur ve Astar Renklerinin Dağılımı

Grafik 2 Hamur ve Astar Renklerinin Dağılımı

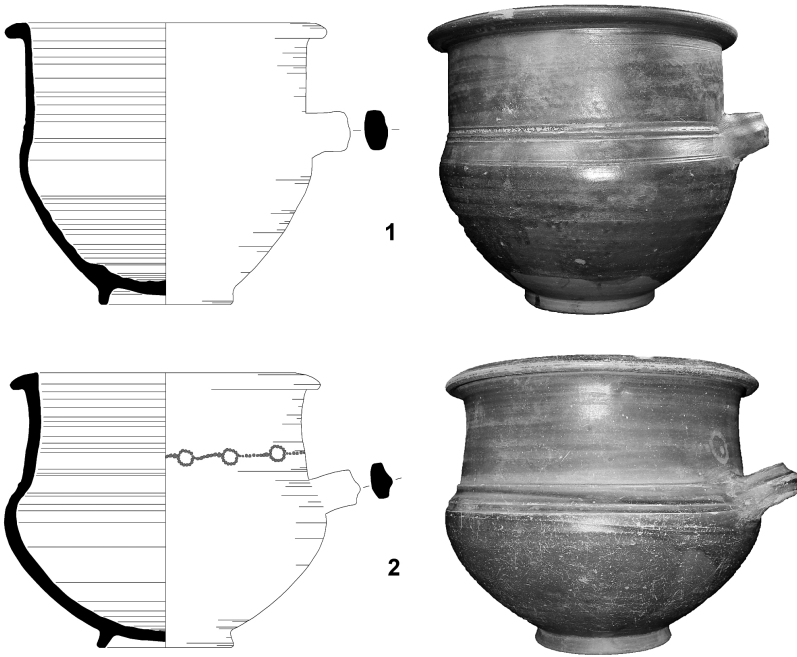
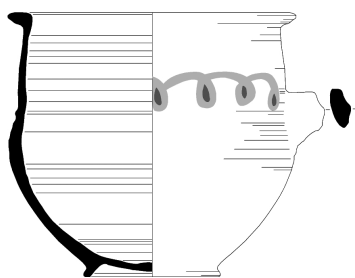
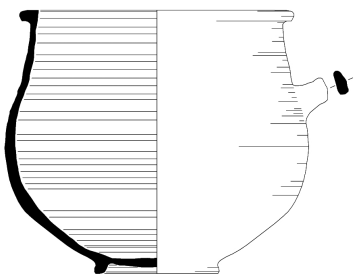

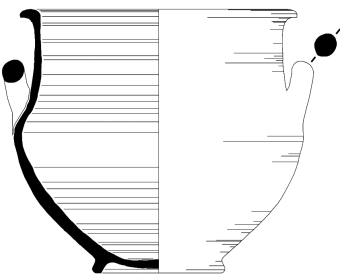
Fig. 1

3

4

5

Fig. 2

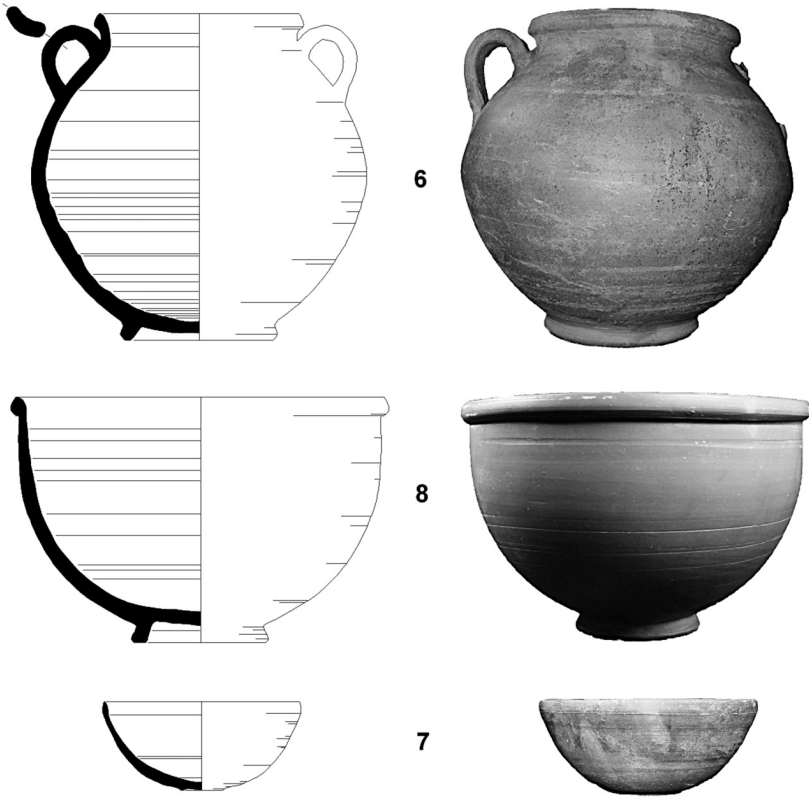

Fig. 3

